

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
КАФЕДРА ІСТОРІЇ СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ ТА СЕРЕДНІХ ВІКІВ
ОДЕСЬКИЙ АРХЕОЛОГІЧНИЙ МУЗЕЙ НАН УКРАЇНИ
ГРЕЦЬКИЙ ФОНД КУЛЬТУРИ (ОДЕСА)

СТАРОДАВНЄ ПРИЧОРНОМОР'Я

Випуск XII

ОДЕСА
ОНУ
2018

УДК 94(100)“-04/17”(08)

C773

Рекомендовано до друку Вченою радою
факультету історії та філософії
ОНУ імені І. І. Мечникова.
Протокол № 1 від 24 січня 2018 р.

Рецензенти:

- І. В. Бруйко** – д.і.н., директор Одеського археологічного музею НАНУ;
О. А. Довгополова – д.філос.н., професор кафедри філософії та методології пізнання
ОНУ імені І. І. Мечникова.

Редакційна колегія:

- І. В. Немченко** – к.і.н., зав. кафедри історії стародавнього світу та середніх віків
ОНУ імені І. І. Мечникова, головний редактор;
О. Б. Дьомін – д.і.н., зав. кафедри нової та новітньої історії ОНУ імені І. І. Мечникова;
О. М. Дзиговський – д.і.н., професор кафедри археології та етнології України
ОНУ імені І. І. Мечникова;
Т. О. Ізбаш-Гоцкан – к.і.н., доцент кафедри історії стародавнього світу та середніх віків
ОНУ імені І. І. Мечникова;
В. Г. Кушнір – д.і.н., декан факультету історії та філософії ОНУ імені І. І. Мечникова;
О. М. Лугувий – к.і.н., доцент кафедри історії стародавнього світу та середніх віків
ОНУ імені І. І. Мечникова, зам. головного редактора;
С. А. Булатович – к.і.н., доцент;
С. Б. Охотніков – к.і.н., зам. директора Одеського археологічного музею НАНУ;
М. Д. Руссев – доктор хабілітат історії, професор Вищої антропологічної школи
(Кишинів, Молдова);
О. В. Смигтіна – д.і.н., зав. кафедри археології та етнології України
ОНУ імені І. І. Мечникова;
С. Б. Сорочан – д.і.н., зав. кафедри історії стародавнього світу та середніх віків
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Стародавнє Причорномор'я. Випуск XII / Голов. ред. І. В. Немченко. –
C773 Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2018. –
632 с.

ISBN 978-617-689-251-9

Збірка «Стародавнє Причорномор'я» складена на основі матеріалів XII читань пам'яті професора П. Й. Каршиковського, міжнародної конференції, яка відбулась в ОНУ імені І. І. Мечникова 12-13 березня 2018 р. Випуск містить статті з проблем нумізматики, історії та археології Північного Причорномор'я, античної та середньовічної історії, візантинознавства, історії Європи раннього модерного часу, історіографії тощо. I–X випуски збірки виходили під назвою «Древнее Причерноморье».

УДК 94(100)“-04/17”(08)

ISBN 978-617-689-251-9

© Колектив авторів, 2018
© Одеський національний
університет імені І. І. Мечникова, 2018

PORCELAIN FROM GONIO FORT

Gonio Fort is situated in south-western part of the city of Batumi, in the northern entrance of the suburb of Gonio, on the left side of the river Chorokhi (pl.I/1-2).

In the second half of the 16th century Gonio Fort was conquered by the Ottomans. In 1590-1595, they made the walls on the fort taller and turned it into a base of further attacks. An Italian missionary of the first half of the 17th century De Casteli left us a picture of the Gonio Fort. The inscription made by Casteli shows that an Ottoman garrison and military administration were stationed at Gonio¹. At around 1700 Ottomans took Batumi, and later – Kobuleti. Following this, the role of Gonio as the advanced post broke down and decline. In the 18th century interesting information about Gonio is provided by Georgian historian Vakhushti Bagrationi. Vakhushti refers to Gonio as a „Minor city” and Fort². Gonio is cited by the Ottoman traveler Evliya Çelebi, who says that the sea reaches the Fort immediately. Gonio was part of Batumi sanjak of Trabzon vilayet. 800 warriors would gather there during the war. Gonio was a border point at the time where 500 warriors were positioned in peacetime³.

In 1878, Gonio, together with whole Ajara, was liberated from the Ottoman rule. The archive material preserved at Saint Peterburg confirms that Gonio had appeared in the interest sphere of the discoverer of Troy, investigator of Mycenae and Orchomenos, Heinrich Schlimann. He was going to undertake field archaeological study at this expense. However, due to some previous disorders, Shlimann was denied the approval from the Emperor’s court. At the beginning of the 20th century (in 1904 and 1917) a permission was issued to famous scientists Nicholas Marr and Theodor Uspenski to conduct archaeological works on the territory of Gonio, but for some reasons, neither these works were implemented. Only after opening the Niko Berdzenishvili Batumi Scientific-Research Institute of the Georgian Academy of Sciences, in the 1960s, could small-scale field and prospecting works be carried out.⁴

A new stage in the study of Gonio started in 1994, when the Gonio-Apsarus Museum and Sanctuary was created. Large-Scale planned investigation is carried out at the site every year by the Gonio-Apsarus permanent archaeological expedition.

The archaeological excavations have revealed quite strong cultural layers of the Roman (1th-3th centuries), Byzantine (6th-7th centuries) and Ottoman (16th-19^{en} centuries) periods in the inside area of the fort. There are the remains of the constructions of various purposes.

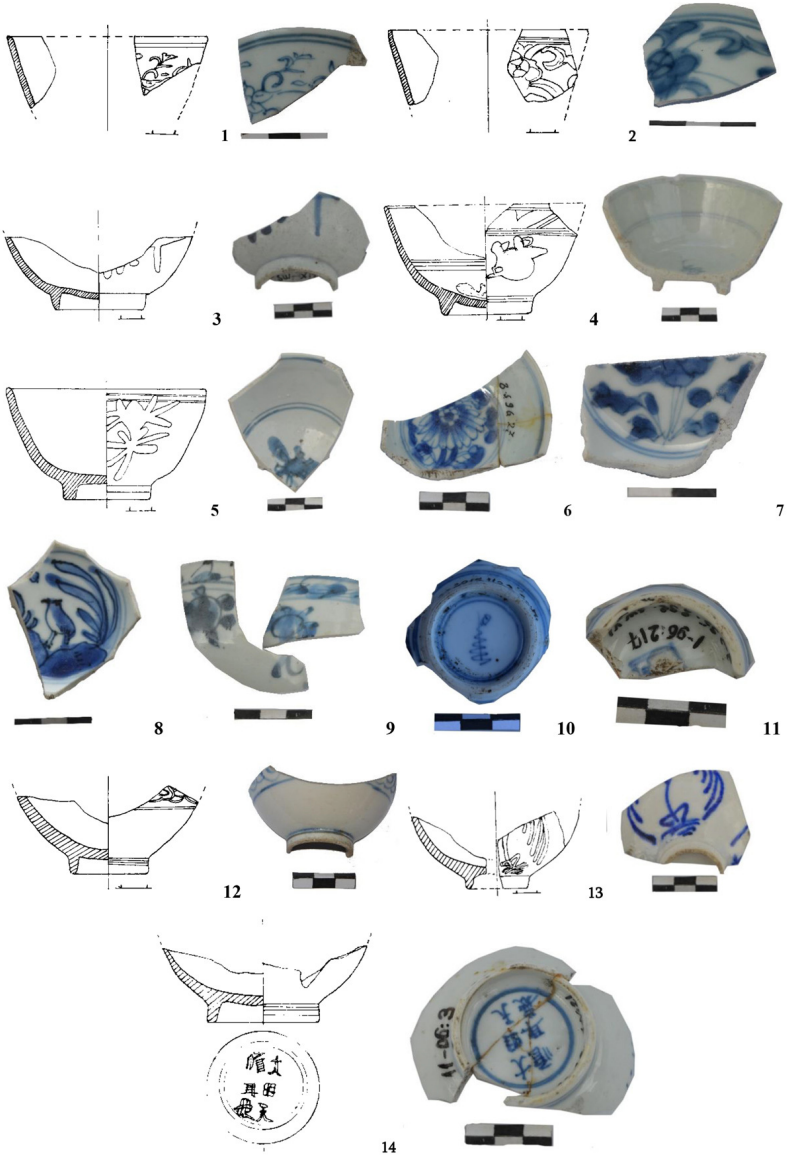

Plate II

Plate III

Archaeological excavations document that the population led a rather intensive lifestyle by the late middle ages. Gonio fort is under the Ottoman rule from the mid-16th century AD. Nearly all the sections of the fort document cultural layers of this epoch and their contemporary archaeological material. Plenty of different size and shape complete ceramic household items and crockery, fragments of glazed pottery, faience, porcelain, smoking pipes, horseshoes, etc. Most of them seem to be imported from different production centers in Turkey⁵.

One of the late medieval archaeological materials found on the territory of the Gonio fort are porcelain. All of them are coffee cups. They are characterized by firm, high quality white earthen; round, ring-like developed heel and semi-spherical or bell-shape slope. According to décor, painting technique and artistic decoration the cups can be divided into several type.

Type 1: unifies cups painted with cobalt blue paints under the transparent glaze against white background. This is a leading group of the finds (G.A.89/256; G.A.95/298, 1998, 2371; G.A.96/27, 604, 775, 894, 2851, 3120; G.A.98/970; G.A.2002/2379, 2284; G.A.2011/217; G.A.2014/10). The main type of artistic decoration is a many-lapelled flower or a many-lapelled flower surrounded with small plant ornaments and/or round geometrical ornaments (**pl.II/1-10**). An exception is a sample with a bird decoration (G.A.98/63) (**pl.II/8**). Two version are singled out according to earthen: a) thin-walled and b) thick-walled cups. Thin-walled cups are the majority

Type 2: is formed by the cups with plain inside and small plant ornaments painted outside in blue cobalt paint against white background (G.A.98/913; G.A.05/22; G.A.09.2289) (**pl.II/12-14**).

Type 3: unifies samples decorated with polychrome décor expressed with blue, light blue, coral and light green paints (G.A.89/254; G.A.95/2856; G.A.96/1406; G.A.98/5218₁) (**pl.III/1-4**).

Type 4: comprises cups painted in brown paint (G.A.95/84;174; G.A.96/290;2813; G.A.98/55; G.A.2000/1109; G.A.2006/288) (**pl.III/6-12**).

As it is well-known, China is the homeland of porcelain. However, the exact time of its origin is unknown. Supposedly, porcelain decorated with cobalt blue paints under the transparent glaze against white background first appears in the 14th century during the Yuan dynasty (1280-1368)⁶. The year 1351 is considered as the earliest date⁷.

The Golden Age of the development of such type of porcelain belongs to the Ming dynasty reign period (1368-1644). However, at the end of their reign, production and quality of porcelain decreased due to hard conditions in the country. During the following Qing dynasty (1644-1911),

after the settlement of political and economic situation in the country, the production of porcelain was resumed.

In 17th-18th centuries Chinese porcelain gradually reached the quality of the Ming dynasty porcelain and even more – the peak of its development. A new stage of porcelain production begins from the reign of the Emperor Kangxi (1662-1722)⁸.

From the 17th century activation of trade relations between south-eastern Asia and Europe as well as high demand on porcelain product promoted production improvement, perfection and development of forms. Porcelain masters did not neglect Muslim countries. Quite often this new type of “blue-white” porcelain was prepared in specifically Islamic style to be exported in Near East⁹. Chinese porcelain of that period is discovered in Samara (Iraq), Nishapur (Persia), Hama (Syria), Iznik, Bitlis fort (Turkey), Afrasiab (Uzbekistan), Nisa (Turkmenistan), Otrar (Kazakhstan), etc¹⁰.

Spreading of this porcelain begins in Persia as early as from the end of the 14th century and beginning of the 15th century and passes onto the territory of Turkey, though in small numbers, from the 16th century, especially after Selim I defeated Iran in 1514 and successfully terminated the Eastern invasions in 1516-1517¹¹. From the 17th century the porcelain product becomes widely spread. Knowing about the Ottoman addiction to coffee, small-size coffee cups and saucers were specially made for them¹².

According to the latest archaeological excavations it becomes clear that the “blue-white” porcelain is mostly met in the areas that used to be under the Ottoman rule. The porcelain ware of the similar décor is found in the following Hungarian fortresses and cities: Eger, Kanizsa, Szolnok, Buda, Gyula, etc. in the cultural layers dated to the end of the 16th and the 17th centuries, as well as in Sharm-El-Sheikh along the Red Sea coast, together with Ottoman pipes and red-earthenware ceramics of the 18th century, in Azov, in the cultural layer of the end on the 17th and the beginning of the 18th centuries in Balaklava together with the Ottoman artifacts of the 17th century¹³.

At the end of the 17th and beginning of the 18th centuries, apart from the cobalt blue paint the application of different colors of paints started for decoration of porcelain items. The product decorated with polychrome decor also starts to emerge. Similar type of porcelain fragments have been found of the Gonio-Apsarus territory as well. This type of products is unified into the 3 Type (**pl.III/1-4**).

Among porcelain cups one group is singled out in which the leading place in decorations is taken by brown paint (**pl.III/6-12**). Such type of cups is included into the 4 type and can be divided into two version according to decoration: a) cups with various kinds of plant ornaments painted in blue

cobalt paint under the polished transparent glaze inside against the white background whereas covered in brown paint from outside. Two shades of brown coloring are used in the cups of this type: dark and relatively light brown ones (**pl.III/6-12**); b) cups painted in brown from both sides of the surface (G.A.99/5284) (**pl.III/5**).

Decoration of porcelain items in similar decor became popular from the end of the 17th century during the reign of Emperor Kangxi (1662-1722) and won popularity in England, Germany, Holland and America, though the popularity did not last long. In the late years of his reign – the first quarter of the 18th century – banned the brown-painted porcelain and it completely disappeared from the market¹⁴.

This type of coffee cups and bowls/saucers were very popular in the Ottoman Empire too. The Ottomans widely used products decorated with similar decor. Similar samples are found in great numbers in the 17th century cultural layers in Istanbul and saraçhane as well as in the cultural layers of Hungarian fortresses and castles dated to the end of the 17th and beginning of the 18th centuries in Ondod, Szendrő, etc. as well as in the northern Black Sea littoral, in the layers of Azov and Balaklava fortresses of the same period.

It should be noted that in 1720-1775 porcelain cups of the same décor were produced in Meissen, Germany too. From the end of the 18th century all through the 19th century European producers of porcelain actively sold China style porcelain production including coffee cups at Ottoman markets. At this period the Ottoman Empire had good relations with Germany. Great part of their production in the 18th century came on the cups prepared in the city of Meissen in Germany. Brown-painted porcelain cups are discovered in the city of Jaffa, in the materials of the Ottoman period, dated to the 18th century and identified as the produce of the Meissen center of production¹⁵.

According to the decoration technique and decor the Type 4 comprises several fragments of coffee cups as well. Their inner side is decorated with cobalt blue paint performed in traditional Chinese motifs whereas the outer side is covered in dark brown paint (**pl.III/13-14**). According to the earthenware, the cups are quite different. Their earthenware is of low quality, rather harsh and represents the medium ring between porcelain and faience. It is obvious that the cups are made in other Chinese center that was apparently not distinguished by good-quality production.

In our opinion, porcelain found on the Gonio-Apsarus territory was imported by the Ottoman soldiers and served to the satisfaction of their needs. It is also confirmed by the fact that the porcelain ware is not

numerous and the majority belongs to the cup type. Similar picture is depicted in accordance of the outcomes of the archaeological excavations conducted in different countries worldwide.

¹ Casteli D..Ch. Album about Georgia. T., 1976. P. 171.

² Bagrationi V. History of Kartli. T., 1973. P. 814.

³ Çelebi E. Book of Travel. T., 1971. P. 82.

⁴ Kakhidze A., Mamuladze Sh. Archaeological monuments in Ajara. T., 2016. P. 162.

⁵ Kamadadze K. The late Middle Ages pottery of Iznik from Gonio-Apsaros // International Science Conference IV South-West Georgia (history, archaeology, ethnology) materials. T., 2014. P. 223-232; The late Middle Ages glazed pottery from Gonio-Apsaros // International Conference proceedings Humanities in the Information Society-II, Volume III.-B., 2014. P. 325-328; Porcelain cups from Gonio-Afsaros // International Science Conference V South-West Georgia (history, archaeology, ethnology) materials. T., 2015. P. 417-426; Late Medieval Architectural Buildings in Gonio-Apsarus Fortress // International Conference „Culture and Art: Research and Management” materials. B., 2015. P. 136-141; “Marble” Ceramics from the Monuments of South-west Georgia // International Science Conference VI South-West Georgia (history, archaeology, ethnology) materials. T., 2016. P. 245-251; Ottoman Faience from the Monuments of South-Western Georgia // Batumi Shota Rustaveli State University. The proceedings of The Niko Berdzenshvili institute, XII. B., 2016. P. 43-48; Турецкие Фаянсовые Кофейные Чашечки в Памятниках Юго-Западной Грузии // Стародавние Причорномор'я, Выпуск XI. Одеса, 2016. С. 220-225.

⁶ Кузьменко Л.И. Керамика и фарфор Китая. Каталог выставки. М., 1980. С. 4.

⁷ Carswell J. Çin Porselen ve Seledonlari, Sadberk Hanim Müzesi Koleksiyonu. İ., 1995. P. 11; Frick F. A. Possible Sources for Some Motifs of Decoration on Islamic Ceramics // Muqarnas, X. P. 231-240.

⁸ Sugimura T., Islamic and Cinese ceramics of Central Asia in the 15 century // Blue of Samarkand, International symposium on revitalization of traditional ceramic techniques in Central Asia. S., 2000. P. 38-46; Гусач И. Р. Китайский фарфор XVII-XVIII вв. из раскопок на территории турецкой крепости Азак // Историко-археологические исследования в Азове и на Нижнем Дону в 2009 г. выпуск 25. А., 2011. С. 391-454; Арапова Т. Б. Китайский фарфор в собрании Эрмитажа. Конец XIV – первая треть XVIII века. Л., 1977. С. 7; Кречегова М. Н., Вестфален Э. Х. Китайский фарфор. Л., 1947. С. 9; Стужина Э. П. Китайское ремесло в XVI-XVIII вв. М., 1960. С. 62.

⁹ Гусач И. Р. Указ. соч. С.396; Watson O. Ceramics from Islamic Lands. The al-sabah Collection Dar al-Athar al-Islamiyah, Kuwait National Museum. NY., 2004. P. 61.

¹⁰ Sugimura T. Islamic and Cinese ceramics of Central Asia in the 15 century // Blue of Samarkand, International symposium on revitalization of traditional ceramic

techniques in Central Asia. S., 2000. P. 4; Baş G. Bitlis Kalesi Kazisi Sirlı Seramikleri (2004-2012). A., 2012. P. 149.

¹¹ Fehérvári G., Islamic Pottery. L., 1973. P. 150.

¹² Pope J. A. Fourteenth-Century Blu-and-White a group of Chinese porcelains in the Topkapu saraye müsesi. I. W., 1952. P. 22-23.

¹³ Гусач И. П. Указ. соч. С. 398; Szalai E. Oriental import gods Ottoman-period Gyula//Fiatl Középkoros Régészek IV. konferenciájának Tanulmánykötete. K., 2013. P. 159-172; Karasiewicz-Szczypiorski R, Savelá O. Excavation in Balaklava (Sevastopol, Ukraine), season 2011, Discovery of Fortifications of Roman Fort // Światowit, Vol. IX(L), Mediterranean and Non-European Archaeology. W., 2012. P. 173-182.

¹⁴ Гусач И. П. Указ. соч. С. 398; Karasiewicz-Szczypiorski R, Savelá O. Excavation in Balaklava (Sevastopol, Ukraine), season 2011, Discovery of Fortifications of Roman Fort // Światowit, Vol.IX(L), Mediterranean and Non-European Archaeology. W., 2012. P. 173-182.

¹⁵ Vincenz A., Porcelain and Ceramic Vessels of the Ottoman Period from the Ancient Police Station in Jaffa, Israel. – www.academia.edu/AnnadeVincenz.

В. Н. Ключинцев, В. Б. Гребенников (Николаев)

К ВОПРОСУ О РАЗВИТИИ МЕТАЛЛУРГИИ И МЕТАЛЛООБРАБОТКИ В ЭПОХУ БРОНЗЫ В НИЖНЕМ ПОБУЖЬЕ

Территория Побужья издавна привлекала к себе внимание археологов. Выявленные памятники – поселения, курганные могильники, клады – красноречиво свидетельствуют об интенсивной культурно-экономической жизни, протекавшей здесь ещё в эпоху бронзы. Археологические раскопки показали высокий общественно-экономический уровень развития местного населения, тесные торговые и культурные связи с другими территориями – Кавказом, Передней Азией, Балканами, Карпатами. В становлении производящего хозяйства и ремесла огромную роль сыграл металл, который по мере развития производительных сил общества стал основным производственным сырьём для изготовления ведущих типов орудий.

Технология и уровень развития металлургии, как и другие сферы жизни древнего общества, положены в основу периодизации эпохи бронзы: ранней, средней и поздней, памятники которых широко представлены в Побужье.

<i>Немченко І. В.</i> До 55-ліття кафедри історії стародавнього світу та середніх віків Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.....	5
<i>Избаиш-Гоцкан Т. А.</i> Антиковедение на кафедре истории древнего мира и средних веков.....	16
<i>Чепіженко В. В.</i> Розвиток медієвістики на кафедрі історії стародавнього світу та середніх віків ОНУ (до 2000 р. – ОДУ) імені І. І. Мечникова.....	23
<i>Агульников С. М.</i> Планировка и топография могильников белозерской культуры в Нижнем Подунавье.....	39
<i>Алексеев В. П., Лобода П. Г.</i> Редкие и неизданные варианты монет античных городов Северного Причерноморья.....	44
<i>Андрух С. И., Тощев Г. Н.</i> Сорокина Балка – новый памятник археологии в Нижнем Поднепровье.....	50
<i>Боднарюк Б. М.</i> Західноєвропейський премілленаризм XVII ст.: відродження апокаліптичних настроїв та віри у земне царство Христа на тлі Тридцятирічної війни й англійської пуританської революції.....	52
<i>Бойко-Гагарин А. С., Корпусова И. В., Янов Д. М.</i> Некоторые особенности обращения османских юзлуков на территории княжества Валахия в 1810-1811 гг.....	57
<i>Бондаренко Д. В., Смирнов О. І.</i> Археологічні дослідження зольника № 2 Вікторівського святилища в 2017 р.....	70
<i>Буйських С. Б.</i> Хора Ольвії – історико-археологічний релікт давньогрецької колонізаційної епохи у Нижньому Побужжі.....	78
<i>Булатович С. А.</i> Из истории изучения античного Никония.....	82
<i>Бурдо Н. Б.</i> Антропоморфна пластика усатівської культури.....	87
<i>Бьяджи П.</i> Малоизвестные материалы к хронологии грота Буран-Кая III (Украина).....	97
<i>Вар`ян О. О.</i> Ставлення до дитинства в Афіньському полісі архаїчного та класичного періодів.....	102
<i>Вертієнко Г. В.</i> До питання про метал в Авесті.....	108

<i>Відейко М. Ю.</i> Сакральні будівлі Центральної та Південно-Східної Європи у V тис. до н.е.....	117
<i>Вус О. В.</i> Кастеллум Сиваг-Кермен – погранична крепость Византиї в Юго-Западной Таврике.....	123
<i>Главенчук А. В.</i> Новые данные о пигментных охрах из раскопок Анетовки 2.....	131
<i>Горбаненко С. А.</i> Перші цілеспрямовані палеоетноботанічні розшуки на Більському городищі.....	138
<i>Грабовская О. В.</i> Історичні обставини початку використання цегли у Вінниці.....	146
<i>Гребцова И. С.</i> Сюжеты античной истории и мифологии в творчестве европейских художников XVIII – первой половины XIX ст.....	153
<i>Гулюк Є.</i> Зміни статусу історії та структури історичного знання в освітній системі єзуїтів у середині XVIII ст.....	160
<i>Гуменний В. Л.</i> Військові гарнізони на території Близького Сходу і парфянські кампанії Риму у II – на початку III ст.н.е (за епіграфічними джерелами).....	166
<i>Дёмин О. Б.</i> Собрание наследства: медиевистика в современной Украине (1992–2016 гг.).....	171
<i>Демченко О. В.</i> Просторова організація поселень пізнього мезоліту – раннього неоліту в районі Дніпровських порогів.....	178
<i>Дергачева Л. В.</i> Клад средневековых молдавских монет XIV века, найденный на территории республики Молдова.....	185
<i>Димидюк Д. А.</i> Фортифікації та облогова техніка Багратидської Вірменії кінця IX – середини XI ст. (на основі писемних джерел).....	191
<i>Добролюбский А. О.</i> Остатки и следы Джинестры на одесских берегах.....	199
<i>Домановська М. Є.</i> Філологічний вектор розвитку візантиністики у Харківському університеті (середина XIX – початок XX ст.).....	208

<i>Домановский А. Н.</i> К вопросу о нарушителе арабо-византийского договора 689 г.....	214
<i>Diaconu V., Gafincu A.</i> Multidisciplinary research dedicated to the Late Bronze age from the space between the Carpathians and Prut (Romania).....	220
<i>Дятлов В. О.</i> Герцогиня Здена Саксонська та її син Георг. Виховання християнського князя.....	227
<i>Заплетнюк О. А.</i> Роль фараона Ехнатона у культурі Атона за текстами прикордонних стел «раннього проголошення».....	234
<i>Зелинский А. Л.</i> К вопросу о назначении так называемых перстней «птолемеевского типа».....	241
<i>Иванова С. В.</i> Обмен и торговля в древних обществах.....	247
<i>Івченко О. С.</i> Джон Спелмен та Філіп Хантон: два погляди на королівську владу.....	254
<i>Kamadadze K.</i> Porcelain from Gonio fort.....	261
Клюшинцев В. Н. <i>Гребенников В. Б.</i> К вопросу о развитии металлургии и металлообработки в эпоху бронзы в Нижнем Побужье.....	269
<i>Ковальський Л. С., Голдаєв С. Г.</i> Заповнюючи прогалини на карті енеоліту степової Одещини: пізньотрипільська випадкова знахідка з долини ріки Кучурган.....	276
<i>Ковбасюк С.</i> «Коли запитають вас ваші сини...»: іконографічні новачі у «Песаху» Хейбрехта Бейкелара 1563 р. та реформаційний дискурс.....	283
<i>Колесниченко А. Н.</i> Стекланные сосуды закрытых форм VI-I вв. до н.э. в сакральных контекстах Средиземноморья и Северного Понта.....	291
<i>Красножон А. В.</i> Два документа 1593 г. о ремонтных работах в Хаджибее.....	298
<i>Крижанівський А. Л.</i> Метрологічні показники монет львівського монетного двору XIV-XV ст.....	304
<i>Левченко В. В.</i> Мифы и реалии биографии профессора А. Г. Готалова-Готлиба (1866–1960).....	312

<i>Лиман С. И.</i> Французская средневековая история и историография в творчестве профессора Харьковского университета М. Н. Петрова (1826-1887).....	320
<i>Лобанова М. А., Нестеренко О. В.</i> Нова пам'ятка катакомбної культури в Одеській області.....	327
<i>Луговий О.М.</i> Візантійські послы у Снятині 1415 року.....	332
<i>Мельников О.Н.</i> Серебряный статер Гигиэнонта в монетном деле и в нумизматике Боспора.....	339
<i>Mielczarek M.</i> From the history of archaeology in Odessa. Józef Czaki (1857-1936), a forgotten collector of antiquities.....	349
<i>Моисеенко Н. С.</i> Сребреники Святополка: итоги тысячелетия.....	353
<i>Мызгин К. В., Филатов Д. А.</i> Находки ауреусов зурпаторов III века на территории Украины.....	354
<i>Николаев Н. И.</i> Кто был советником царя Скилура в Неаполе Скифском?.....	368
<i>Одрін О. В.</i> Північнопонтійська торгівля зерном: друге життя давніх концепцій.....	375
<i>Отрешко В. М.</i> О тенденциях развития археологии.....	381
<i>Охотников С. Б.</i> Сотрудничество ученых Одессы и Польши в изучении археологии и древней истории Северного Причерноморья.....	384
<i>Охріменко О. С.</i> Уривок невменної нотації з оправи рукопису «Miscellae quodlibeticae pro IWM».....	392
<i>Папанова В. А., Зиновьева Т. А.</i> Склеп с росписью на некрополе Ольвии: проблема фиксации и интерпретации памятника.....	396
<i>Пересунчак О. С.</i> Нові пам'ятки археології в басейні р. Могилянка.....	408
<i>Пилипчук Я. В.</i> История Золотой Орды в хронике Ульриха Рихенталя.....	413
<i>Пиструил И. В.</i> Изделия с резцовым сколом на эппалеолитических памятниках Северо-Западного Причерноморья (некоторые предварительные выводы).....	416
<i>Плешивенко А. Г.</i> Забытые раритеты.....	422

<i>Подрез Ю. В.</i> Дипломатична діяльність уряду П. Орлика щодо Франції та Османської імперії в 1710 році.....	430
<i>Полищук Л. Ю., Кіосак Д. В.</i> Нові матеріали до історії археологічного вивчення Південного Побужжя.....	436
<i>Попова Т. Н.</i> В. Э. Крусман: епоха и наука под скальпелем историка.....	446
<i>Попович С., Чобану И.</i> Раскопки кургана № 8, у с. Александру Иоан Куза (Кагульский р-н, республика Молдова).....	453
<i>Прохорова А. Ю.</i> Французька політика Англії під час північного повстання 1569 р.....	457
<i>Руссев Н. Д.</i> Белгородский мученик Иоанн Новый и религиозная жизнь Молдавии начала XV в.....	463
<i>Рябцева С. С.</i> О некоторых специфических чертах головных уборов населения балканского региона в X–XIV вв.....	470
<i>Савельева Е. С.</i> Терракотная статуэтка римского воина из Картала...	481
<i>Самойлова Т. Л.</i> Контакты Родоса и Тиря в эллинистическое время по данным керамической эпитафии.....	485
<i>Секерська О. П.</i> Тваринництво та полювання в господарстві населення античного часу межиріччя Дунаю та Південного Бугу.....	487
<i>Сминтина О. В.</i> Екологічна історія дописемної доби: актуальні питання сучасних досліджень.....	494
<i>Снитко І. О., Гаркуша Н. М., Снитко О. В.</i> Про історію однієї лапідарної пам'ятки, знайденої біля Ольвії.....	500
<i>Снитко И. А.</i> Проблемы архитектурной идентификации фрагментарно исследованных архитектурно-археологических памятников.....	505
<i>Сурду В. В.</i> Особенности погребальных сооружений ямной культуры Карпато-Поднепровья.....	512
<i>Тарасенко Н. А.</i> Фрагменты древнеегипетской Книги мертвых в Украине.....	517
<i>Тоцький П. М.</i> Становий статус церкви в королівській Франції напередодні Революції.....	524
<i>Тоцев А. Г.</i> Крымско-русские торговые отношения в XV в.....	531

<i>Туровский Е. Я.</i> Государственное устройство античного Херсонеса.....	534
<i>Федченко С. Е.</i> Функції та місце сексуальності у римському зображальному мистецтві.....	539
<i>Фомин М. В.</i> Трансформация обряда крещения и ее отражение в архитектуре Херсонеса-Херсона.....	547
<i>Khalvashi M., Aslanishvili L., Kakhidze E.</i> Garrisons on the edge of Imperium Romanum.....	553
<i>Харламова А. О.</i> Результати картографування середньовічних кам'яних статуй в басейні середньої течії Сіверського Дінця.....	558
<i>Хахеу В.</i> К вопросу о погребальном обряде позднегальштатского времени днестровско-карпатского региона (конец VII–V вв. до Р.Х.).....	566
<i>Циватый В. Г.</i> Внешнеполитическая и дипломатическая институционализация Европы раннего нового времени глазами современника: Франческо Гвиччардини о концептах «война» и «мир» в исторической памяти.....	573
<i>Чекунина Н. В.</i> К истории формирования коллекции древнерусских монет одесского археологического музея НАН Украины.....	580
<i>Черниенко Ю. А.</i> К вопросу об информативности предметов металлопроизводства для анализа проблем генезиса сабатиновской культуры.....	585
<i>Черных И. Д.</i> Цивилизации «осевого времени» в научном наследии Ш. Эйзенштадта.....	592
<i>Шевцов С. П.</i> Структурные средства изображения Перикла у Фукидида.....	596
<i>Шевченко О. Б.</i> Сарматські «амазонки»: чинники, що спонукали появу історіографічного міфу, та реальність сьогодення.....	603
<i>Янко А. Л.</i> Расенна чи Ратуменна?: Дещо про епоніма і самоназву етрусків.....	609
<i>Ярош О. А.</i> Витоки і розвиток британського орієнталізму у першій половині XVII ст.....	615
Перелік скорочень.....	622